

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Andreae Alciati Emblemata

Alciati, Andrea

Patavii, 1661

Mediolanvm. Emblema II.

[urn:nbn:de:bsz:31-127360](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-127360)

MEDIOLANVM.
EMBLEMA II.

BITURICIS vernex, Heduis dat fucula signum;
His populis patriæ debita origo mea est.
Quam Mediolanum sacram dixerè puella
Terram: nam vetus hoc Gallica lingua sonat.
Culta Minerua fuit, nunc est ubi numine Tecla
Mutato, Matris virginis ante Domum.
Laniger huic signum sus est, animalque biforme:
Acribus hinc setis, lanitio inde leui.

COMMENTARI I.

- I.** PINGVTVR operatij circa fabri-
cam magnifici ædificij, & mœnũ oc-
cupat; ab his non longè fossa conspicitur,
pro iaciendis fundamentis facta, ex qua a-
nimal extrahitur, anteriore sui parte suæ,
posteriore verò ouem referens; vnde no-
men Vrbi Mediolano inditum creditur.
- II.** INDICAT Alciatus hoc Emblema-
te; quodam Mediolani vrbs Insũbrum

notissimæ, patriæ suæ, insigne sit atq; ori-
go. Sus, inquit, cuius dimidia pars sit la-
nea, reliqua setacea, patriæ meæ dat insi-
gne, indeq; Mediolanum dicitur, quasi di-
cas, dimidia parte lanarũ, notatione elici-
ta ex duarum ciuitatum Galliaæ schema-
tibus publicis, Biturigum nimirum, & He-
duorum; quorum hi fuculam, illi anetem
pro insigni & symbolo habent. Itaq; habes
Medio-

Mediola-
num ex
de nomi-
natum.

Mediolani *ἑρμούων* & denominationem, à
sue lanato sumptam. Dum enim prima
vibus huius fundamenta iacèrentur (vt
orater alios retulit D. Ambrosius) aper-
est repertus media parte lanatus. Alij à
Medo Insübrum duce nominatum Me-
diolanum mäsunt. Vrbs est metropolis
Gallia: Cisalpinæ, à Gallis Insübribus con-
dita 359. annis ante Christum natum:
quanquam Olanum ducem Tusciae primum
eamdem excirasse testetur Cato frag-
mento 7. Origin. Hinc docti plerique pro-
dicere, inter quos non infimum, sed merita
gloria certè insignum Alciatum iure ad-
scripserim, qui hoc emblemate Mediolanum
natale solum non illepidè celebrat.
Nec verò mihi temperare possum, quin
adijciam quod discendi studiosis non om-
nino displiceat. Imperio in Orientem
translato, veteri quasi senescente Roma,
Imperatores Mediolano capi & delectari
cœperunt, vnde in tantum excreuit ea vibs,
vt à Procopio 2. Gorchici belli, prima
inter Occidentis vrbes post Romam dica-
tur, & facillè ceteris anteire, vt magnitu-
dine, ita & hominum frequentia, reliquis
que fortunæ bonis. Aufonius Catalogo il-
lustrium vrbiùm:

*Et Mediolani mira omnia, copia rerum,
Innumera cultaq; domus, sacunda virorū
Ingenia, antiqui moros: tum duplici muro
Amplificata loci species, populiq; voluptas
Circus, et inclusi moles sumata theatri:
Templa, palatinaq; arces, opulensq; moneta,
Et regio Herculei celebris sub honore la-
uacri,*

*Cunctaq; maxmoris ornata peristyla signis,
Mœniaq; in valli formā circūdata limbo:
Omnia quæ magnis operum velut amula
formis*

Excellūt, nec iuncta premit vicinia Roma.
Ad id illustrandum multa suppediabant
Geographica Volaterrani & Munsteri: ille
quidem lib. 4. hic verò 2. longè plura re-
tulit. Huc fortasse quoque pertinet, quæ
de iactis fundamentis Mediolani refert
Titus Linius 5. ab V. C. Prisco Tarquinio
Romæ regnante, Celtarum (quæ pars
Gallia: tertia est) penes Bituriges summa
imperij fuit, ij regem Celtico dabant. Ambigatus
is fuit, virtute, fortunæq; cum
sum, tum publica præpollens, quod in im-
perio eius Gallia adeo frugum hominum
que fertilis fuit, vt abundans multitudine

vix regi videretur posse. Hic magno na-
tu ipse iam exonerate prægrauante turba
regnum cupiens, Bellouesum, ac Sigouesum
sororis filios, impigros iuuenes, mis-
forum se esse, in quas dii dedissent augu-
rijs sedes, ostendit; quantum ipsi vellet
numerum hominum excitent, ne qua gēs
arcece venientes posset. Tum Sigoueso for-
tibus dati Hercinei saltus: Belloueso haud
pauld lætiorem in Italiam viam dii dabāt.
Is Bituriges, Auernos, Senones, Heduos,
Ambarros, Carnutes, Aulereos excituit:
profectus ingentibus pedum equitumq;
copijs in Tricasti nos venit, Alpes transe-
dit, fasisq; acie Tuscia, haud procul; Tici-
no flumine. Cum in quo cōfederat, agrum
Insübrum appellari audisset, cognomi-
nem Insübribus Heduorum, ibi omen cū-
cti sequentes loci, condidere vrberem, Me-
diolanum appellatur. Hæc ex Luitio:
Hinc iam lux aliqua affulget versibus
Claudiani de nuptijs Honorij & Mariæ.
*Id Ligurū terris spumantia pectora Triton
Appulerat, lassosq; fretis extendat orbes:
Continuo sublime volans ad mœnia Gallis
Condita lanigeris, ouis ostentantia pellem,
Peruenit.*

Aliter tamen & rectius regit hæc carmina
Alciatus in Pæreg. Iar. 5. c. 13. Illius hæc
sunt verba: Habebant & ciuitates sua si-
gna, quibus originem aut cultum testa-
rentur. Hinc in nomismatis Athenien-
sium plerumque vidimus noctuam, Fe-
Claudian

---- ad mœnia Gallis

Condita lanigera suis ostendentia pellem.

BITURICIS. Bituricis posuit pro
Biturigibus per Enallagen. Bituriges æ-
tem (quorum ciuitas metropolis Bitu-
rix) Aquitaniæ populi sunt, quorum fines
ab Heduis Ligeris diuidit fluius, de qua
lib. 8. belli Gallici Cæsar, & Plinius lib. 4.
c. 19. Gallicè, le pais alentour de Bour-
ges. Vrbs est Academia florentissima cele-
bris, in qua per quinquenium magna
cum laude ius ciuile docuit Alciatus:
quod ex aliquot suorum operū locis col-
ligere est facile, tum vel maximè his ver-
sibus (quorum copiam fecit ante aliquot
annos, vir eruditus, qui Alciatum docto-
rem illic audiuit) quibus Biturigem do-
nauit, cum Italiam repeteret:

*Vrbs Biturix inuitus, amans te desero
amantem,*

B 2 Quinq;

Belloues-
sus et
Sigoues-
sus.

III.
Bituricis
ges.

Mediola-
ni laus.

Ambiga-
tus.

Quinq; per aſtates terra habitata mihi.
Nunc opus ad vitulos eſt à veruecibus ire.

Ergo vale, & felix ſit tibi lanicium.
His autem alludit ad Biturigium ſtemma,
quod nonnihil adiuuat huius loci enarra-
tionem. Quibus Alciati verſibus concu-
melioſè reſpondit neſcio quis: quo iure,
qua iniuria, non eſt meum diſquirere, niſi
quod ex ſtimem nihil tam bellè fieri, dici-
ve poſſe, quin malè interpretando poſſit
deprauarier. Huius anonymi hoc eſt ma-
ledicum tetraſtichon:

Non nos, ſed noſtros nummos Alzatus
amabat.

Qui tacitus ſpretis vanuit hoſpitibus.
Ille ergo valeat vitulos paſturus: at illum
Noſtra vel horrenſem frigore lana teget.
Cæterum cum ait vitulos, porro Italos in-
telligit: cuius rei cauſam ex Gellio petas
licet, lib. nempè 11. cap. 1. quæ tamen à
me obiter dicta ſunt.

Veruex.

Veruex.] Veruecem hic pro ariete for-
taſſe poſuit *καταχρηστικῶς*, ſed parum
refert. Sic Varro de vita populi Romani
lib. 1. Aut bouem, aut ouem, aut veruecem
habet ſignum! Diſfert autem veruex ab
ariete, vt cantherius ab equo, maialis à ver-
re, capus à gallo, caper ab hircio.

Hedui.

Hedui.] Hedui, qui & Auguſtodunen-
ſes, Gallicè populi, Sequaniſimi, in Du-
catu Burgundia, & in Francorum regno
ſiti, olim fratres & conſanguinei à Roma-
nis appellati. Cæſar Comment. belli Galli-
ci lib. 1. Gallicè, le pais à l'entour d'Antu-
nen Botrgongne. Apud Strabonem, Ptole-
mæum, Stephanum, Melam, & Corn. Ta-
citum, inuenio Heduos, Eduos, Aeduos,
Oeduos, Aeduſtos, pro iſdem.

Sucula.

Sucula.] parua ſus, porculus. Plaut. in
Rudente: *Quin tu à directa cum ſucula, et
cum porculus.*

Signum.] publicum ſtemma, ſymbo-
lum, arma gentilitia.

His populis etc.] Sic Auſonius, ex quo
Alciatius id videri poteſt mutuatus, epiſto-
la quæ incipit, *Auſonius genitor:*

*Ipſe ego Burdigala gentis diuerſa per vrbes
Quatuor antiquas ſtirpis origo mea.*

Mediolanum verò à Gallis excitatum fuiſ-
ſe, ſupra ex Liuio retulimus. Michael
Tonſus I. C. in oratione, quam habuit ad
Georgium de Ambaſia Card. nomine po-
puli Mediolanenſis, anno 1500. Cum in-
ter Hiſtoricos conſtet Mediolanum, ora-

nemq; Inſubriam, Gallorum vnàm penè
coloniam fuiſſe. Id quod vel ex hoc facile
colligimus, quod vniuerſum hūc tractum
Galliam Ciſalpinam adhuc nuncupamus.

Sacram dixere.] Mediolanum Alciati Mediola-
nium in
Gallia.
patria in Italia eſt: ſed eſt & Mediolanum,
ſive Mediolanium in Gallia, Gallicè Xain-
ctes, quod ſanctum ſignificat; inde Alcia-
tus dixit. *Sacram dixere puella Terram.*

Vetus hoc Gallica lingua ſonat.] Nimi-
rum Gallicè, Milan, dicitur, à mediati-
lanato ſue. Sidonius Apollinaris lib. 7.
epi. 1.

Et qua lanigero de ſue nomen habet.

Veterem linguam Gallicam ait, vel pro-
pter Gallos Inſubres, à quibus Mediola-
num excitatum iam docuimus: vel pro-
pter veterem linguam, quam longè aliam
fuiſſe, quàm quæ nunc eſt vulgaris, & ve-
riſimile eſt, & docti pleriq; autumant. Hic
de lingua Gallica veteri lubens aliquid
diſquirere, ſi aut eruditorum hominum
non ſatis inter ſe conſentientium opinio-
nes aliquid haberent firmamenti; aut niſi
vetera certaq; monumenta nos in hac re-
rum caligine & ignoratione deſicerent.

Nihil enim ea de re poſſumus certi pro-
nunciare, niſi primo conſtiterit non modò
quæ lingua Gallica vetus, ſed etiam qui
veteres, & qua maximè ætate ſunt intelli-
gendi. Alij enim fuerunt, qui vixerunt
ante tempora Iulij Cæſaris, qui primus
de rebus Gallicis ſcriptis aliquid manda-
uit: quique veterum Druidarum ſæculis,
vel poſtea floruerunt. Alij veteres Galii,
qui ſub Imperatoribus Romanis ſeruile
aliquod paſſi iugum: alij qui ſub prioribus
Regibus (vt vetuſtiores prætermittam)
Clodoueo primo, Carolo Magno, &
alijs: quibus temporibus credibile eſt non
eamdem fuiſſe Gallorum linguam veteri-
culam, qualis poſtea, quæque hodie cele-
bratur. Quæ in re perquirenda mihi qui-
dem certè videntur ocioſa diſputationes
quorundam, qui veteres Gallos lingua
Græca fuiſſe vſos, vt familiari, & penè do-
meſtica, contendere aſunt: alij putant lin-
guam veterum Gallorum eandem fuiſſe,
quæ eſt hodie Suizenſium ſeu Heluetio-
rum. Pleriq; etiam volunt à Germanis
Francos oriundos, & linguam veterum
Francorum eandem ac Germanorum,
quæ hodie celebratur. Iam qui volunt in-
genioſiores videri, Celtas veteres eandem
lingua

De veteri
Gallica
lingua opti-
miones va-
ria.

lingua fuisse vfos affenerant, qua nunc Ar-
 mioriq; Batani. Alij deniq; (vt libere sunt
 cuiusq; opinioniones) conuiciunt eam linguā,
 qualis nunc à Gallis Prouincialibus vsur-
 patur, veterum Gallorum exstitisse. Sed
 nescio quo modo, si sit standum ab vna ex
 iis opinionibus, quæ putatur similior ve-
 ro, nos possumus commodè extricare.
 Quis enim ea de re certū aliquid pronun-
 ciarit, in tanta præsertim rerum omnium
 cōfusione, populorum ac gentium migra-
 tione, multitudine coloniarum, principū,
 ac publicarum rerum mutatione? Quis
 nescit: centum, aut eo minore annorū spa-
 tio, linguas, non secus ac res alias, vt variè
 traducuntur, aut vsurpantur, omnino, vel
 non minima parte variari, aut corrumpi?
 Exemplum insigne proferrem in Latina
 lingua, nisi putarem satis esse notum ijs,
 qui veteres libros euoluerūt, longè purio-
 rem & nitidiorē fuisse sæculo Varonis,
 Ciceronis, Augusti, quàm ætate Catonis
 senis, & primi belli Punici temporibus. Il-
 lud vnum asseuero, linguam Gallicam,
 quæ fuit in vsu temporibus Caroli Ma-
 gni, nobis hæctenus inauditam, planèq; in-
 cognitam. Nōs enim deficiunt vetera mo-
 nimenta, vt diximus, quibus liqueat, qua-
 nam ea fuerit; etiamq; ad ieiū, eam, quæ
 vulgaris erat aureo D. Lodoici principa-
 tu, adeo fuisse horridam & incultam, vt si
 cum ea, quæ hodie in vsu est, conferatur,
 nihil plus vna ab altera differat, quàm
 hodie vulgaris Parisiorum sermo à Brito-
 num oratione populari. De Gallorum
 quidem vetere lingua corrupta constat,
 sed apud quos Gallorum sermo vclut ser-
 uatus fuerit, nondum liquet. Nam Galli
 sermonem Gallicum dediderunt, cum
 non solū Romana leges, sed & legiones in
 Gallia constitutæ Gallos Romana vti lin-
 gua cogerent: vt facillè sit intelligere à Ro-
 mano foro, ipsaque Romana malitia Gal-
 licam linguam à maioribus illis vsurpa-
 tam, penè omnino fuisse abolitam. Sed vt
 vetera prætermittam, cui potest esse du-
 bium, quin priscam Gallorum idioma
 aut non parum fuerit immutatum,
 aut etiam adeo corruptum, vt primam
 sui faciem amiserit, quò tempore Fran-
 ci à Germania irrupentes in Gallias
 transitum fecerunt, & à quibus non im-
 petrabant sedes, Gallos partim expul-
 se, partim etiam sibi subiecit? At lingua

Gallica, qualis hodie, quanquam ex se lo-
 cuples & abundans, habet tamen permul-
 tas voces, quæ à Græcis deslexa non teme-
 rè videri possunt. Habet etiam non pau-
 cas Germanicas, & Latinas; ex quo tamen
 non sequitur, maiores nostros promiscuè
 vel Græcè, vel Germanicè, Latineve scilicet
 habere, vt pròpterea mihi sit quod pos-
 sim refellere, quid certius adducere pos-
 sim, nondum vidèam. Vnum mihi super-
 est, vt cum doctissimo Seneca Philosopho,
 eius maximè loci occasione, què ipse mi-
 hi obtulit ca. 8. consolationis ad Albinam,
 mis-os faciam alios, qui degētium migra-
 tionibus, conuersionibus, & corruptis i-
 guis variè disputarunt. Certè hoc loco
 Aleiatum ad priscam Celtaum linguam,
 seu potius nostratē Germanicam allu-
 sisse constat, dicit enim: *dixere puella ter-
 ram*. Et nos Germani Mediolanum vo-
 camus Meydland; siue Medelland; Meyd-
 enim nobis virginem, Medel, puellam so-
 nat, quasi diceret, puella: terram, seu vir-
 ginis regionem, nempe Mineruæ quòdam
 hic præcipua religione cultæ, cui rei etiā
 Polybius suffragatur. Huius templum in-
 ducto dein Christi Euangelio dirutum,
 & in D. Teclæ commutatum est, quæ, tem-
 poribus illis inter sanctas virgines in sum-
 ma veneratione fuit, vt in Eusebij Chro-
 nicis scribit Hieronymus, & versibus se-
 quentibus innuit Aleiatus.

Culta Minerva etc.] Olim eo loci Mi-
 neruæ diuini honores tributi, vbi nunc
 templum D. Teclæ, ante sacram Virgini
 Dei paræ ædem.

Numine.] Numen propriè est θεῶν
 Numen, voluntas Dei, à nuo, quod veteres
 pro volo, vsurpabant. Hic autem sumi-
 tur pro potestate. Cicero 6. Phil. Magna
 vis est, magnum numen vnum & idem
 sentientis tenentis.

Tecla.] Hæc virgo, Pauli discipula, mar-
 tyri coronam meruit apud Iconium sub
 Nerone. Huius vitam pere ex Surio, &
 alijs Historicis ecclesiasticis.

Martis Virginis ante Domum.] Tem-
 plum, Basilicam D. Virginis sacram, quam
 vulgus vocat, *il Domo*. Huius templi mo-
 le, siue amplitudinem & architecturam
 ædificij spectes, siue pericia materiarij æsti-
 mes, nihil est, quod septem mundi mira-
 culis ascribas augustus. Hanc erigendam

VI

VI

VI

Meyd-
land.

Numen.

D. Tecl.
Martyr.

Basilica
D. Virgi-
nis Medio-
lani.

curavit Ioannes Galeatius Dux, anno Domini 1386.

Animalq; bifurc.] duas formas habens, nempe fuis & ouis: laniget fuis, & fetiget aries.

Lanicium.

Lanicio inde leni.] Lanicium idem est quod lana, seu lanæ proventus. Virg. 3. Georg. *Sit tibi lanicium cura.* vbi Seruius: Lana, inquit, & lanicium dicimus, quemadmodum Fuga, & effugium. Hoc de nomine quædam Nonius, & Turnebus Aduersar. 15. cap. 21. ne quid addam præterea.

IV.

Mediolani laus.

Apparet hoc loci pius Alciati alumni affectus in patriam, quam tam festiuo Emblemate celebrat. Et reuera si vlla ciuitas doctissimorum scriptis celebrari meretur, vna est Mediolanensis: nam siue originis antiquitatem, seu ciuium nobilitatem, loci amplitudinem, ædificiorum magnificentiam, aeris elementiam, soli fecunditatem, & omnium rerum abundantiam (consideres, vix vlla alia est, quam huic iure præponere possis. Vallisimam habet plantam, em, apricos colles, amœnos montes, commoda flumina, fecundosq; lacus, quæ illi omnia alimenta vbertim ministrant; nihil pulchri, nihil boni hæc amplissima & vberissima regio patitur exoptari, adeo vt proverbio ferant: *Solo in Milano si mangia.* Hic magna quoq; est opificum omnium varietas & multitudo, præfertim eorum, qui ferrariam exercent, quod iocose innuit Macaronicorum Autor, dum canit:

*Milanù tich toch. resonat cætere sub omni,
Dum ferrant stringas, faciuntq; seramina
guschis.*

Horum opera, quia bonitate cum reliquis certant, in longinquas regiones exportantur. Quapropter haud iniuria Cicero in Philip. dicit, Galliam Cisalpinam, & ideo Mediolanum, florem Italiae, imperij præ-

sidium, ac illius pacis ornamentum esse. Quæ profecto res ita se habet, ciuitas enim circumcirca habet colonias, quæ ipsam cingunt, quibus imperat, & quæ imperata faciunt. Hinc iure nomen Maguar passum obtinuit, vt cauit quidam:

Vrbs Mediolanum populosa est, magna, potensq;

Et Thomas, Edvardus Anglus:

*Est Mediolanum iunctura, nobile, magnū,
Quod idem versus Italici, quibus vrbes
Italiae describuntur, eleganter exprimunt:*

Fama è tra noi, Roma pomposa e santa,

Venetia ricca, saggia, e signorile,

Napoli odorifera, e gentile,

Fiorenza bella tutto'l mondo canta,

Milano d'esser grande ogn'hor si vanta,

Bologna grassa. &c.

Hanc igitur vrbis celebritatem & abundantiam forsitan indicare voluit biforma illud animal, dum fundamenta illius ra: entur, repertum. (Liceat mihi quæsiō, bona pace, nonnumquam scrijs immiscere iocos, sic enim placere video temporum nostrorum moribus, qui nil terribum probant, & fatum iudicant, quicquid nō habet copiosum asperum salem.) Ovis enim integrum non oportuit esse, licet illa fecunditatis habeat argumentum, tamen plus æquo simplices, taciturnos, & stolidos, oves vocamus. Nec verò sus torus conueniebat, de illo siquidem dicitur vulgò iactatum proverbum: *Gran rumor & puoca lana.* German. *Vil geschrey und vve nig. vvoll, strach der Teuffel, da er die saw beschor.* Non igitur vibi illi futuram famæ celebritatem absq; vbere copia, nec vbertatem absq; celebri fama; in summa, non futurum esse clamorem absq; lana animal Procaries omine suo portendit. Sic ego consultus augur respondissem: si fallo, nunquam me lana suilla tegat.

Omen Mediolani.

Nunquam